

Методичні рекомендації з виховної роботи

21 травня 2019 року набув чинності Указ Президента України від 13 травня 2019 року № 286/2019 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» (далі – Указ Президента). Указом Президента визнається таким, що втратив чинність, Указ Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580 “Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки”, що обумовило безстроковість дії акта Президента України та поширює його дію на всі вікові групи, а не лише на дітей і молодь.

Ключові положення Указу Президента були враховані при підготовці наказу Міністерства освіти і науки України від 29 липня 2019 року № 1038 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641» (далі – Наказ).

Наказом викладено у **новій редакції Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України (далі – Концепція)**, що і як Стратегія національно-патріотичного виховання, затверджена Указом Президента, поширюється на всі вікові групи, та Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України (далі – Заходи).

У новій редакції Концепції зокрема враховано незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, яка закріплена змінами до Конституції України, проведення операції Об'єднаних сил, відповідно до Указу Президента уточнено складові національно-патріотичного виховання.

Окремими напрямками реалізації цієї Концепції визначено:

- = впровадження громадянської освіти в Україні у відповідності до Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, інших документів з розвитку громадянської освіти;
- = реалізацію положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру “Сокіл” (“Джура”) та плану заходів з його реалізації (з нормативними матеріалами зазначеної гри можна ознайомитись за посиланням <http://ukrjuntur.org.ua/sokil-dzhura/metodychni-rekomendatsii-hry-sokil-dzhura.html>);
- = створення сприятливих умов, встановлених на законодавчому рівні, для діяльності молодіжних організацій, насамперед для розвитку пластового руху в Україні та Спілки Української Молоді, що відновили свою діяльність в Україні із здобуттям незалежності.

З метою уніфікації підходів до вимірювання результатів реалізації Концепції, за аналогією зі Стратегією національно-патріотичного виховання, затвердженої Указом Президента, текст Концепції додано розділом 6 «Індикатори ефективності», що дозволять органам державної влади та органам місцевого самоврядування за встановленими рамками досліджувати стан національно-патріотичного виховання.

Концепцією встановлено, що **національно-патріотичне виховання в системі освіти впроваджується шляхом реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання**, затвердженої Указом Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019, (далі – Стратегія), плану дій щодо реалізації Стратегії, державних цільових програм з питань з національно-патріотичного виховання (або програм, що пов'язані з національно-патріотичним вихованням), обласних, місцевих цільових програм з національно-патріотичного виховання (або програм, що пов'язані з національно-патріотичним вихованням), проведення Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання.

Наказ, яким також затверджені Заходи, розміщено на офіційному сайті Міністерства освіти і науки України за посиланням <https://mon.gov.ua/ua> у розділі «Законодавство». Нормативно-правова база з питань національно-патріотичного виховання розміщено за наступним посиланням <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/natsionalno-patriotichne-vihovannya-ditey-ta-molodi/>.

Формування патріотизму в українському суспільстві залишається першочерговим як для держави, так і для системи освіти в цілому. У зв'язку з цим національно-патріотичне виховання є важливою складовою освітнього процесу.

Головне завдання закладів освіти – так побудувати виховну діяльність, щоб сама її організація, приклади авторитетних наставників-учителів, шкільне середовище виховували дітей у дусі патріотизму, глибокого розуміння історії свого народу, національної ідентичності, самобутності.

Завдання педагогів полягає у тому, щоб слова «Україна», «патріотизм» набували для дитини особливого сенсу, тобто сприймалися «не лише розумом, а й серцем».

Не менш важливим є повсякденне виховання поваги до Конституції держави, законодавства, державних символів – Герба, Прапора, Гімну.

Важливим аспектом національно-патріотичного виховання є повага та любов до державної мови. Мовне середовище повинно впливати на формування учня- громадянина, патріота України.

Однією з основних тенденцій розвитку виховання в сучасній українській школі має стати пошук форм «діяльнісного патріотизму» (творчі групи, осередки, екскурсії, свята, ігри-драматизації, спортивні змагання, естафети, огляди-конкурси, олімпіади, шкільні музеї, тематичні стенди, кімнати, зали, галереї, виставки дитячої творчості, книжкові виставки, творчі завдання, проекти, звіти, індивідуальні роботи, театр-експромт, колективні творчі справи, колективне творче панно, флешмоби, виставки-конкурси, фестивалі, туристичні походи тощо).

Рекомендуємо під час проведення заходів організувати зустрічі з учасниками бойових дій, волонтерами; відвідування військовослужбовців, які отримали поранення та проходять реабілітацію; виступи дитячих творчих колективів та інше.

Варто зазначити, що питання національно-патріотичного виховання розкривається наскрізно в рамках програми «Нова українська школа» у поступі до цінностей», яка розглянута та затверджена Вченими радами Інституту проблем виховання (протокол № 6 від 02 липня 2015 року) та Інституту модернізації змісту освіти (протокол № 7 від 26 вересня 2018 року). З програмою можна ознайомитися за посиланням <https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/>.

З метою вивчення та популяризації кращого педагогічного досвіду, в тому числі з питань національно-патріотичного виховання на офіційному сайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» розміщено банк даних досвіду виховної роботи (<https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/bank-dosvidu-vihovnoyi-roboti/>).

Національно-патріотичне виховання молодого покоління неможливе безвідповідних заходів щодо відзначення важливих пам'ятних та ювілейних дат, вперелік яких можна знайти за наступним посиланням <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-19>.

При плануванні виховної роботи з національно-патріотичного напрямку пропонуємо використовувати методичні матеріали Українського інституту національної пам'яті <https://www.memory.gov.ua/methodic-materials>.

Питання національно-патріотичного виховання та громадянської освіти також всебічно висвітлено в матеріалах, які схвалені для використання в закладах загальної середньої освіти, а саме:

1. Навчально-методичний комплект «Навчаюсь. Дію. Захищаю» початкова школа, 1-4 класи «Пригоди Тарі»/ (автор. колектив: Андросюк В. Є. Андросюк О. Р., Андросюк О. В., Андросюк Л. В., Алмазов О. В., Алчасова І. М., Левінштейн Є. В., Рассоха М. Й., Семякін О. В.). Зазначені матеріали можна знайти за наступним посиланням <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota-shvaleni-rukopisi/>.
2. Науково-методичний посібник «Ключові напрями українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді» (автори: І. Д. Бех, К. І. Чорна).

3. Аудіовізуальний твір національно-патріотичного кінопроєкту «Слава Україні! – Героям Слава!» (Союз молодих кінематографістів України «10 Муза»).
4. Навчальні – програми з позашкільної освіти військово-патріотичного напрямку розміщені за посиланням <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/navchalni-programi/viyskovo-patriotichniy-napryam/> та інше.

Насильство над дітьми – це глобальна проблема, яка стала очевидною лише протягом останніх двадцяти років. Насильство над дітьми ставить під загрозу глобальний розвиток людства. Коли діти стають свідками або жертвами емоційного, сексуального чи фізичного насилля, це завдає шкоди їх здоров'ю, добробуту та майбутньому. Проблема насильства стосується не лише для окремих дітей або сімей, а є загрозою сталому розвитку суспільства в цілому.

Принцип запобігання та реагування на насилля, жорстоке поводження та експлуатацію дітей має бути ключовим у організації освітнього процесу закладів освіти.

Дані по Україні свідчать, що проблема насилля над дітьми лишається значною мірою недооціненою в країні. Деякі форми домашнього насильства приймаються як соціальна норма.

Згідно зі звітом ЮНІСЕФ 2018 року, 42% батьків вважають, що емоційне насилля є допустимим задля навчання. Частка тих, хто допускає застосування фізичної сили до дитини у якості дисциплінарної міри, становить 14%. ЮНІСЕФ захищає права та інтереси дітей в 190 країнах світу, щоб перевести ці зобов'язання у практичні дії, прикладаючи особливі зусилля для досягнення найбільш вразливих дітей у всьому світі.

Більше інформації <http://www.unicef.org/ukraine>

МОН отримало від Представництва Дитячого фонду ООН в Україні в серні 2016 року концептуальну записку «Безпечні школи в Україні», у якій було запропоновано можливі компоненти програмного підходу до створення безпечних шкіл. Наслідком цього стало створення міжсекторальної і регіональних робочих груп з питань адаптації та пілотування концепції «Безпечна школа» у пілотних закладах Донецької та Луганської області. На прохання МОН України ця група розробила концепцію «Безпечної і дружної до дитини школи», Представництво ЮНІСЕФ в Україні забезпечило ресурси для впровадження відповідного проєкту у 10 пілотних навчальних закладах Донецької та Луганської області. Листом № 1/9-204 від 04.04.2018 МОН України затвердило план заходів щодо реалізації спільного проєкту «Безпечна і дружна до дитини школа» протягом 2018-2019 рр.

В березні 2018 р. МОН залучило всесвітньо відомого оратора Ніка Вуйчича для проведення мотиваційних зустрічей з учителями та учнями та стимулювало початок діалогу про булінг. Відеоматеріали про ці зустрічі розміщені у вільному доступі на сайті МОН, які можна використовувати в освітньому процесі з метою запобігання булінгу та формування суспільної свідомості неприйняття булінгу в міжособистісних стосунках.

На сайті МОН розміщено створений для вільного доступу банк педагогічних технологій у рубриці «Корисні посилання щодо теми антибулінгу» для використання в профілактичній роботі в закладах освіти.

Відповідно до наказу МОН від 9 січня 2019 року № 17, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 12 березня 2019 р. за № 250/33221 «Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти» оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти та внутрішньої системи забезпечення якості освіти здійснюється зокрема за напрямом «освітнє середовище закладу освіти», а саме:

забезпечення комфортних і безпечних умов навчання та праці;

створення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації.

19 січня 2019 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 р. № 2657-VIII.

МОН підготувало рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 р. № 2657- VIII (лист МОН від 29.01.2019 № 1/19-881).

На виконання цього Закону згідно з наказом МОН від 06 березня 2019 року № 310 було утворено робочу групу з розроблення проектів актів, необхідних для забезпечення реалізації Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 р. № 2657-УІІІ. Натепер робочою групою підготовлено проект наказу МОН «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти та порядку реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» та подано на затвердження в установленому законодавством України порядку, а згодом буде скерований для реалізації органам управління освітою та закладам освіти.

Насильство над дітьми можна зупинити. Головною метою у закладі освіти є навчання дітей та дорослих безпечній взаємодії у освітньому процесі, а також захист дітей від насильства та зловживань з боку однолітків та дорослих (батьків, опікунів або працівників закладів освіти).

Для побудови безпечного освітнього середовища у закладі освіти можна скористатися методичним посібником «Кодекс безпечного освітнього середовища», який передбачає навчання школярів, батьків, педагогічних працівників закладів освіти правилам безпечної поведінки особистості, формування навичок уникнення потенційних ризиків та небезпек, а також навичок подолання труднощів у власному житті.

Режим доступу:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/21kbos.pdf>

Однією із поширених форм насильства у дитячому середовищі є **булінг**.

Що стає причиною булінгу в закладах освіти, як виявити, попередити та протидіяти цькуванню, а також правильно вирішувати конфлікти?

Відповіді на ці й інші питання можна знайти в безкоштовному онлайнкурсі «Протидія та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти», який був створений за ініціативи Міністерства освіти і науки (з курсом можна ознайомитися за посиланням: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:MON+AB101+2019_T2/about).

Рекомендуємо: впроваджувати в освітній процес закладів освіти гурток «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації» та факультатив «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе».

Режим доступу

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/1-komplekt-programmediatsiya.pdf>;

використовувати відеоролик «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Медіація – ровесників і ровесниць» та освітній електронний курс «Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе»

Режим доступу:

<https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/vihovna-robota-shvaleni-rukopisi/>;

розвивати медіацію-однолітків, створювати служби порозуміння (Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний-рівному/рівна-рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти).

Режим доступу:

https://la-strada.org.ua/ucp_mod_news_list_show_616.html;

розвивати співробітництво із громадськими та міжнародними організаціями і фондами, широко використовувати досвід у впровадженні медіації та відновних практик;

проводити освітню роботу із батьками та законними представниками дітей з питань профілактики насильства, булінгу, формування ненасильницької моделі поведінки та вирішення конфліктів мирним шляхом.

Міністерство освіти і науки і надалі продовжуватиме роботу щодо створення безпечного освітнього середовища в закладах освіти, вільного від будь-яких проявів насильства, в тому числі булінгу. 23 травня 2019 року відбулася робоча зустріч «Міжнародні програми з попередження та протидії булінгу в закладах освіти», організованої спільно з Уповноваженим Президента України з прав дитини та за підтримки міжнародних партнерів, в якій взяли участь близько 40 експертів, зокрема Марія Херцог, голова та програмний директор Асоціації молоді, сім'ї та дитини у Будапешті, Угорщина, яка проводить дослідження з питань добробуту та захисту дітей, прав дитини, сімейних питань, вирішення конфліктів більше 30 років. В результаті зустрічі зокрема було визначено ключові завдання (на 1 рік) з вибору та впровадження міжнародних програми з попередження та протидії булінгу в закладах освіти в Україні.

Особливої уваги педагогічних працівників потребує і така проблема, як **домашнє насильство**.

Нагадуємо, що з метою виконання законодавчих вимог Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229, Міністерство освіти і науки України надіслало департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій, Інститутам післядипломної педагогічної освіти для використання у профілактичній освітній діяльності методичні рекомендації щодо формування у дітей та молоді нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, усвідомлення насильства як порушення прав людини, адресовані усім фахівцям, які працюють з дітьми та молоддю (лист МОН від 18.05.2018 № 1/11-5480).

Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18>

З метою забезпечення комплексного інтегрованого підходу до протидії домашньому насильству та сприяння реалізації прав осіб, постраждалих від домашнього насильства, шляхом проведення превентивних заходів, ефективного реагування на факти домашнього насильства наказом МОН від 02.10.2018 № 1047 затверджено Методичні рекомендації щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами.

Режим доступу:

<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-viyavlennya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyi-pedagogichnih-pracivnikiv-iz-inshimi-organami-ta-sluzhbami>

Пропонуємо педагогічним працівникам скористатися матеріалами з питань запобігання та протидії домашньому насильству, який розміщений на офіційному сайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти».

Режим доступу:

<https://drive.google.com/file/d/1kdBNPKwOfNWwoLNI5RaJlvfro7oazdUw/view>

Інтернет відіграє важливу роль в житті сучасної дитини. Глобальна мережа Інтернет – це необмежений ресурс, який може бути використаний як для навчання, так і для відпочинку та спілкування з друзями. Але Інтернет може бути небезпечним та становити певний ризик, особливо для дітей.

Для профілактичної роботи в нагоді може бути шкільний урок «Інтимне селфі в Інтернеті – жарт чи небезпечний ризик?» в якому акцентується увага на випадках підліткового секстингу та онлайн -грумінгу – сумні реальності для України де діти все частіше потрапляють у ситуації, коли їх фото безконтрольно розповсюджуються в Інтернеті.

Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/rozrobka-shklno-go-yroky-na-temy-bezpeki-pdltkv-vd-seksyalnih-rizikv-v-merezh-nternet.pdf>

Рекомендуємо скористатися методикою «Самоорганізований освітній простір (СООП)», яка допомагає учнівській молоді організувати роботу в інформаційному потоці так, щоб отримати лише корисну для себе інформацію.

Використання СООП в освітньому процесі допоможе учням сформувати навички інформаційної комунікації, навчатися працювати в команді, критично мислити, логічно обґрунтовувати свою позицію, розвивати лідерські якості тощо.

Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/vihovna-robota-shvaleni-rukopisi/>

Торгівля людьми є однією з найганебніших форм порушення основних прав і свобод людини, що суперечить міжнародним нормам та Конституції України. Проте це явище було і залишається актуальною проблемою для України.

За січень – травень 2019 року поліцією зареєстровано 5 кримінальних правопорушень за торгівлю, учинену відносно дітей (ст. 149 КК України), що може свідчити про те, що учасники освітнього процесу недостатньо обізнані з ризиками потрапляння у ситуації, пов'язані з цим негативним явищем.

З метою належного виконання статей 7, 9, 20, 21, 22, 23, 24 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» від 20 вересня 2011 року № 3739-І, вважаємо за доцільне: створювати умови для розвитку особистості учня, його життєвих компетентностей шляхом впровадження виховної програми для учнів 7-10 класів з питань протидії торгівлі людьми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» у формі проведення тематичних виховних годин (1619 годин навчального року для кожного класу). Режим доступу:

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini/osobista-gidnist-bezpeka-zhittya-gromadyanska-poziciya>

впроваджувати гуртки та факультативи для учнів 7 – 10 класів закладів загальної середньої освіти «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція». Режим доступу:

<https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini/protidiya-torgivli-lyudmi>

проводити інформаційні кампанії до 30 липня – Всесвітнього дня протидії торгівлі людьми; 18 жовтня – Європейського дня боротьби з торгівлею людьми; 2 грудня – Міжнародного дня за відміну рабства; 10 грудня – Міжнародного дня захисту прав людини; розвивати співробітництво із громадськими та міжнародними організаціями і фондами;

налагодити освітню роботу із батьками та законними представниками дітей з питань профілактики торгівлі людьми;

поширювати серед учасників освітнього процесу інформацію про діяльність Кол-центру Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей за скороченими телефонними номерами: 1578 з питань протидії торгівлі людьми; 1588 з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей;

Національної безкоштовної гаряча лінія з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів Представництва Міжнародної організації з міграцій (МОМ) в Україні 0 800 505 501 (безкоштовно зі стаціонарних) 527 (безкоштовно з мобільних) www.527.org.ua

Національної дитячої «гарячої» лінії 0 800 500 225 або 116 111 (для дзвінків з мобільного) та Національної «гарячої» лінії з попередження насильства, торгівлі людьми та тендерної дискримінації 0 800 500 335 або 116 123 (для дзвінків з мобільного) Громадської організації «Ла СтрадаУкраїна».

Увазі педагогічних працівників пропонується **17 відеороликів від Ніка Вуйчича**, кожен з яких може бути окремою темою для розмови з дітьми, як то у формі круглих столів, диспутів, брейн-рингів, написання есе та використанням відеоматеріалів:

- Відеоролик про способи зупинення булінгу <https://www.youtube.com/watch?v=fkcARKWnirg>;
- Відеоролик пісні М. Бурмаки «Не смійся з мене» <https://www.youtube.com/watch?v=Iqf-9kguvH8>;
- Комплекс мультфільмів, у яких присутні ситуації булінгу та шляхи його подолання: <https://naurok.com.ua/post/skazhi-bulingu-ni-5-multfilmiv-yaki-navchayut-cinuvat-kozhnogo?fbclid=IwAR36JdkRlgeWRxMVLQG2pMKcSlGjDNhBqfKhIDBlAIWQscttBpmzNT2jhI/>

У 2019-2020 навчальному році в планах роботи закладів освіти радимо передбачити заходи щодо відзначення важливих пам'ятних та ювілейних дат.

Режим доступу:

<https://sites.google.com/site/sajtbibliotekaravinnikmarini/korisna-informacia/kalendar-znamennih-i-pam-atnih-dat-2015-rik-i-pivricca>

Класним керівникам 5-11-х класів необхідно планувати роботу відповідно до вимог нормативних документів та не перевантажувати освітній процес великою кількістю виховних справ. Спрямувати зусилля на виховання громадянина як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, сповідує європейські цінності, готова до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності України. У кожному закладі освіти, за словами Міністра освіти України Л.Гриневич, повинно бути створене сприятливе освітнє середовище для оптимального розвитку, розкриття творчого потенціалу учнів, формування основних життєвих компетентностей особистості, які сформовані у Концепції Нової української школи на основі:

- педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- орієнтації на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризму;
- наскрізного процесу виховання, який формує цінності.

Виховний процес повинен орієнтуватися на загальнолюдські цінності. Виховання не повинно бути винесеним в окремі «заняття з моралі». Формування характеру можливе лише через наскрізний досвід. Усе життя Нової української школи має бути організованим за моделлю поваги до прав людини та демократії.

Педагогам-організаторам рекомендуємо:

- спланувати і організувати позакласну роботу з дітьми, підлітками, молоддю в школі на основі традицій, специфіки освітнього закладу, індивідуальних особливостей школярів;
- налагодити співпрацю з педагогічним колективом, колективами установ культури, спортивними товариствами, творчими спілками, громадськими об'єднаннями, сім'єю через розвиток мережі гуртків, секцій, клубів, об'єднань за інтересами із запрошенням до роботи з ними кваліфікованих спеціалістів, працівників науки, культури, мистецтва, учасників та героїв АТО, їх сімей, спортсменів, тренерів, пенсіонерів, студентів, батьків;
- здійснювати зв'язок педагогічного колективу школи з дитячими, юнацькими, молодіжними об'єднаннями, організаціями, організувати літній відпочинок та оздоровлення учнів у школі;
- вживати заходів щодо попередження бездоглядності та правопорушень серед неповнолітніх, здійснювати індивідуальну роботу з дітьми з особливими потребами та їх сім'ями, дітьми з «груп ризику», надавати консультативну допомогу батькам, педагогічним працівникам;
- вивчати індивідуальні особливості школярів, дбати про розвиток їхніх здібностей, талантів на основі задатків та обдарувань, особистим прикладом утверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, гуманізму, доброти, патріотизму, працелюбства, інших добродійностей, виховувати в учнів повагу до батьків, жінки, культурно-національних, духовних, історичних цінностей України, країни походження,

дбайливе ставлення до навколишнього середовища, готувати вихованців до свідомого життя в дусі взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами, додержуватися педагогічної етики, поважати гідність учнів, захищати їх від будь-яких форм фізичного або психічного насильства, запобігати вживанню ними алкоголю, наркотиків, іншим шкідливим звичкам, пропагувати здоровий спосіб життя.

Заступникам директорів з виховної роботи згідно посадових обов'язків необхідно організувати та забезпечувати функціонування виховного простору в освітньому закладі, враховуючи те, що:

- виховання особистості – основна мета школи, кожного уроку. Навчання використовується як засіб виховання;
- планування виховної роботи як цілісний, всеохоплюючий процес, обґрунтований та продіагностований;
- взаємодія всіх організаторів виховної роботи освітнього закладу повинна бути злагодженою;
- підвищення якості та значущості кожного виховного заходу зокрема як результат надмірної заорганізованості виховного процесу та зменшення в цілому кількості заходів;
- використання курсів, факультативів духовно-морального, громадянсько-патріотичного, військово-патріотичного спрямування для досягнення мети – виховання Особистості, Патріота, Інноватора.
- упровадження Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») як системної форми позакласної роботи з військово-патріотичного та морально-етичного виховання учнівської молоді, важливого засобу формування патріотичної свідомості, спортивно-оздоровчої роботи адже метою гри є виховання юних патріотів України на засадах національної гідності, високої самосвідомості та активної громадянської позиції, здорового способу життя духовно багатой та фізично розвиненої особистості;

Важливо зорганізувати проведення виховних заходів із залученням громадських та волонтерських організацій та з використанням сучасних форм і методів роботи з батьками, проведення культурно-мистецьких фестивалів, концертів, етнографічних експедицій, конкурсів української патріотичної пісні.

Забезпечити організацію волонтерської діяльності педагогів, учнів, батьків, яка через конкретну, практичну діяльність сприяє встановленню соціальних зв'язків дітей з воїнами Збройних Сил України, опануванню дітьми новими навичками, формуванню у них прагнення до відповідальної патріотичної поведінки, моральних та духовних якостей, світогляду справжнього громадянина України.

За матеріалами листа МОН України від 16.08.2019 №1/9-523 «Про національно-патріотичне виховання у закладах освіти у 2019/2020 навчальному році» та листа МОН України від 27.06.2019 №1/9-414 «Інформаційні матеріали щодо створення безпечного освітнього середовища, формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок у 2019-2020».